

Ю. С. Канарик

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного та господарського права
Національного університету біоресурсів і природокористування України

В. О. Хомік

студентка юридичного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України

МИРОВА УГОДА В ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

У статті досліджуються особливості інституту мирової угоди в господарському процесі. Висвітлено основні проблеми застосування мирової угоди в Україні. Запропоновані певні кроки для вирішення поставлених проблем.

Ключові слова: *мирова угода, ухвала господарського суду про затвердження мирової угоди.*

Постановка проблеми. Останнім часом роль інституту мирової угоди в механізмі впливу на конфлікти постійно підвищується з метою досягнення економічного балансу між сторонами. Майже в усіх правових державах світу підвищується тенденція до застосування спрощених судових процедур, а також полегшення доступу осіб до правосуддя.

Зокрема, на вищезазначене звернув увагу Комітет Міністрів Ради Європи у своїй Рекомендації № R(81)7 від 14 травня 1981 р. [1], у якій вказується на доцільність прийняття заходів щодо полегшення чи заохочення примирення сторін або дружнього врегулювання спору до прийняття його до провадження або під час розгляду [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На наявності суттєвих проблем інституту мирової угоди в Україні наголошували чимало вітчизняних науковців, таких як Д. Притика, С. Фурса, Є. Фурса, О. Рожкова, М. Закаблук, К. Сташків та інші.

Метою статті є висвітлення особливостей мирової угоди, визначення проблем її застосування та можливих шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. На жаль, вітчизняний законодавець чітко не встановив можливості застосування мирової угоди сторонами конфлікту в господарському судочинстві, на відміну від цивільного або адміністративного процесуального законодавства, де передбачено, що сторони можуть укласти мирову

угоду на будь-якій стадії процесу. Відповідно до ст. 78 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПКУ) зазначена угода може стосуватись лише прав та обов'язків сторін щодо предмета позову [3]. Це єдина стаття ГПКУ, яка дає розуміння інституту мирової угоди, проте неповне, що на практиці призводить до неоднозначного його тлумачення та створює перешкоди в примиренні сторін конфлікту.

Було чимало спроб подолати цю прогалину шляхом внесення змін до господарського процесуального законодавства. Так, у 2011 р. Верховна Рада України розглядала проект Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України (щодо відмови від позову та примирення сторін)», де пропонувалось доповнити ст. 22 ГПКУ правом сторін укладати мирову угоду на будь-якій стадії процесу, а також під час виконання рішення [4].

Документом мало врегулюватись процесуальне питання про те, хто в разі примирення повинен відшкодувати судові витрати, а також розкривався зміст поняття «мирова угода». Верховний Суд України, Вищий господарський суд України (далі – ВГСУ) та Міністерство юстиції України погоджувались із тим, що розширення застосування інституту мирової угоди на всі стадії господарського процесу є актуальним і прогресивним кроком уперед у розвитку вітчизняного правосуддя, проте також висловили думку про те, що цей законопроект потре-

бує доопрацювання, тому наступного року його було відхилено [5].

Що стосується самої дефініції мирової угоди, то кожен науковець трактує її по-різному, однак суть і значення є досить схожими. Наприклад, Д. Притика розглядає мирову угоду як розпорядчу дію сторін, спрямовану на врегулювання господарського спору на взаємоприйнятних умовах та припиненням порушеної судом справи [6].

М. Рожкова, досліджуючи інститут мирової угоди, визначила її як договір, що укладається сторонами з метою захисту своїх суб'єктивних прав, унаслідок якого сторони зобов'язуються надати зустрічне задоволення для недопущення виникнення (або врегулювання такого, що вже розпочався) спору між ними [7, с. 172].

Поняття мирової угоди в господарському процесі є визначеним на законодавчому рівні тільки в процедурі банкрутства. Так, відповідно до ст. 77 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (у редакції від 4 червня 2017 р.) мировою угодою є домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочки та/або розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформлюється шляхом укладення угоди між сторонами [8]. Цивільний кодекс України та Господарський кодекс України взагалі не містять норм про мирову угоду.

Відповідно до положень ГПКУ та вищезначеного закону мирова угода в господарському процесі може бути укладена до вирішення справи по суті, у процесі виконання судового рішення, на будь-якій стадії провадження в справі про банкрутство [8].

Позиція щодо неможливості укладення такої угоди після вирішення справи по суті чітко відображена в п. 4 інформаційного листа Вищого господарського суду України від 20 жовтня 2006 р. № 01-8/2351. Так, ВГСУ зазначив, що затвердження апеляційною інстанцією мирової угоди, укладеної сторонами в процесі апеляційного провадження, не є можливим, оскільки це спричинило б скасування рішення місцевого господарського суду з відповідної справи, що допускалося виключно з підстав, передбачених ст. 104 ГПКУ. У цивільному процесі передбачена можливість укладення мирової угоди як на стадії апеляційного, так і на стадії касаційного провадження [9].

Як уже згадувалось, питання мирової угоди в господарському процесі регулюється ст. 78

ГПКУ, відповідно до якої умови мирової угоди сторін викладаються в адресованих господарському суду письмових заявах, що долучаються до справи. До затвердження мирової угоди сторін господарський суд роз'яснює сторонам наслідки відповідних процесуальних дій, перевіряє, чи є повноваження на вчинення цих дій у представників сторін. Мирова угода може стосуватись лише прав та обов'язків сторін щодо предмета позову. Про затвердження мирової угоди сторін господарський суд виносить ухвалу, якою одночасно припиняє провадження в справі [3].

Умови затвердженої судом мирової угоди викладаються в ухвалі суду, якою також припиняється провадження в справі. У п. 1 інформаційного листа Вищого господарського суду України від 9 квітня 2009 р. № 01-08/204 зазначається, що затвердження господарським судом мирової угоди сторін з одночасним припиненням провадження в справі є одноактною (нерозривною) процесуальною дією та не може розцінюватись як два самостійні акти окремо – щодо затвердження мирової угоди та щодо припинення провадження в справі [10].

Відповідно до п. 3.19 Постанови ВГСУ «Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції» від 26 грудня 2011 р. № 18 господарський суд не затверджує мирову угоду, якщо вона не відповідає закону, або за своїм змістом є такою, що не може бути виконана відповідно до її умов, або якщо така угода остаточно не вирішує спір чи може призвести до виникнення нового спору. Мирова угода не може вирішувати питання про права й обов'язки сторін, які можуть виникнути в майбутньому, а також стосуватись прав та обов'язків інших юридичних чи фізичних осіб, які не беруть участь у справі або якщо й беруть таку участь, то не є учасниками мирової угоди. Укладення мирової угоди неможливе також у тих випадках, коли ті чи інші відносини однозначно врегульовані законом та не можуть змінюватись волевиявленням сторін [11].

Щодо підстав для відмови в затвердженні мирової угоди Господарський процесуальний кодекс України не містить жодних відомостей. Натомість ВГСУ у своїй Постанові № 12-23/112-09-4557 від 23 листопада 2010 р. визначив такі підстави:

– якщо мирова угода не відповідає загальним вимогам норм матеріального права щодо змісту угод;

– якщо мирова угода містить умови, які виходять за межі предмета спору;

– якщо мирова угода не містить відомостей про умови, розмір і строки виконання зобов'язань сторін [12].

Мирова угода за своєю правовою природою – це договір, який укладається сторонами з метою припинення спору на умовах, погоджених сторонами. Мирова угода не приводить до вирішення спору по суті. Сторони не вирішують спір, не здійснюють правосуддя, що є прерогативою судової влади, а, досягнувши угоди між собою, припиняють спір. Таку думку висловив ВГСУ в Постанові № 14/383-06 від 28 травня 2008 р. [13].

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження» ухвала господарського суду про затвердження мирової угоди є виконавчим документом. Отже, у випадках невиконання зобов'язаною стороною умов мирової угоди, укладеної в процесі виконання судового рішення та затвердженої господарським судом, заінтересована сторона може звернутись до державного виконавця на підставі ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження» із заявою про примусове виконання ухвали, якою затверджена ця мирова угода [14].

Статтю 121 Господарського процесуального кодексу України оскарження ухвали господарського суду про затвердження мирової угоди, укладеної сторонами в процесі виконання судового рішення, не передбачене [3].

Висновки і пропозиції. Підводячи підсумки вищезазначеного, можна виділити такі основні проблеми вітчизняного інституту мирової угоди:

1) відсутність легальної дефініції мирової угоди в господарському судочинстві, що часто призводить до її довільного тлумачення як сторонами конфлікту, так і судом;

2) не закріплено права сторін на укладення мирових угод під час апеляційного та касаційного провадження. Необхідність такого права постає з природи інституту мирової угоди, адже це є одним із способів реалізації сторонами свого волевиявлення, а також урегулювання спору мирним шляхом;

3) на законодавчому рівні не закріплено можливості зміни чи розірвання мирової угоди. Чинне господарське процесуальне законодавство врегульовує лише порядок укладення та схвалення мирових угод, проте оскільки такі угоди у свою чергу мають правову

форму договорів, то потрібно закріпити порядок їх розірвання, зміни та/або визнання таких угод недійсними;

4) відсутність істотних умов такого договору, що не сприяє широкому застосуванню мирової угоди як правового механізму врегулювання спорів.

Визначивши основні проблеми цього інституту, вважаємо, що законодавцю необхідно переглянути законопроект 2011 р. та закріпити легальне визначення мирової угоди в господарському судочинстві, основні її положення, а також можливість укладення мирової угоди на будь-якій стадії господарського процесу.

Список використаної літератури:

1. Рекомендация Комитета Министров Совета Европы государствам-членам относительно путей облегчения доступа к правосудию от 14 мая 1981 г. № R(81)7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_133.
2. Ніколаєнко Т. Деякі аспекти укладення мирової угоди у господарському процесі / Т. Ніколаєнко, Д. Чеботок // АЕРО – 2015. Повітряне і космічне право : матер. Всеукр. конф. молодих учених і студентів / Національний авіаційний університет (м. Київ, 26 листопада 2015 р.). – Тернопіль : Вектор, 2015. – Т. 2. – С. 218–220.
3. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII (у редакції від 3 серпня 2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
4. Проект Закону про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України (щодо відмови від позову та примирення сторін) від 2 вересня 2011 р. № 9089 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=41036.
5. Закаблук М. Помириться ніколи не пізно: сторонам у справі нададуть право досягати згоди на всіх стадіях господарського процесу / М. Закаблук // Закон і бізнес. – 2012. – № 15(1054). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/8997-pomiritisya_mozhna_bude_na_vsih_stadiyah_gospodarskogo_proce.html.
6. Притика Д. Арбітражний процес : [навч. посібник] / Д. Притика, М. Тітов, В. Щербина. – Х. : Консум, 2001. – 432 с.
7. Рожкова М. Основные понятия арбитражного процессуального права / М. Рожкова. – М. : Статут, 2003. – 400 с.
8. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343-XII (у редакції

- від 4 червня 2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
9. Про деякі питання практики застосування норм Господарського процесуального кодексу України, порушені у доповідних записках про роботу господарських судів у 2005 році та в першому півріччі 2006 року : інформаційний лист Вищого господарського суду України від 20 жовтня 2006 р. № 01-8/2351 (у редакції від 27 березня 2009 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v2351600-06>.
  10. Про деякі питання практики застосування у вирішенні спорів окремих норм процесуального права : інформаційний лист Вищого господарського суду України від 9 квітня 2009 р. № 01-08/204 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_204600-09.
  11. Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції : Постанова Вищого господарського суду України від 26 грудня 2011 р. № 18 (у редакції від 14 липня 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0018600-11>.
  12. Постанова Вищого господарського суду України в справі № 12-23/112-09-4557 від 23 листопада 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.arbitr.gov.ua/docs/28_3038099.html.
  13. Постанова Вищого господарського суду України в справі № 14/383-06 від 28 травня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vgsu.arbitr.gov.ua/docs/28_1963267.html.
  14. Про виконавче провадження : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1404-VII (у редакції від 17 лютого 2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.

Канарик Ю. С., Хомик В. О. Мирное соглашение в хозяйственном процессе: проблемы применения

В статье исследуются особенности института мирного соглашения в хозяйственном процессе. Изложены основные проблемы применения мирного соглашения в Украине. Предложены некоторые шаги для решения поставленных проблем.

Ключевые слова: мирное соглашение, хозяйственный процесс, хозяйственное процессуальное законодательство, хозяйственный суд, решение хозяйственного суда об утверждении мирного соглашения.

Kanarik Yu. S., Khomik V. O. Amicable agreement in the commercial proceeding: problems of implementation

The article examines the features of the institution of the amicable agreement in the commercial proceeding. It is stated main problems of application of the amicable agreement in Ukraine. Some steps are proposed to solve the problems posed.

Key words: amicable agreement, commercial proceeding, commercial procedure legislation, commercial court, decision of the commercial court to approve the amicable agreement.